

Камінська Тетяна Григорівна

*доктор економічних наук, професор, ректор
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Каминская Татьяна Григорьевна

*доктор экономических наук, профессор, ректор
Киевский кооперативный институт бизнеса и права*

Kaminskaia Tatiana

*Doctor of Economics, Professor, Rector
Kiev Cooperative Institute of Business and Law*

Краєвський Володимир Миколайович

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліково-аналітичних баз знань
Університет державної фіскальної служби України*

Краевский Владимир Николаевич

*доктор экономических наук, доцент,
заведующий кафедрой учетно-аналитических баз знаний
Университет государственной фискальной службы Украины*

Krayevsky Vladimir

*Doctor of Economics, Associate Professor,
Head of the Department of Accounting and Analytical Knowledge Base
University of the State Fiscal Service*

DOI: 10.25313/2520-2294-2018-7-4023

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ВИТРАТ В ТОРГІВЛІ НАФТОПРОДУКТАМИ

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УЧЕТНО-ИНФОРМАЦИОННОГО ОТРАЖЕНИЯ ЗАТРАТ В ТОРГОВЛЕ НЕФТЕПРОДУКТАМИ

METHODOLOGICAL BASES OF THE ACCOUNTING-INFORMATIONAL EXPLANATION OF EXPENDITURE IN PETROLEUM TRADE

Анотація. У статті досліджено витрати як економічну категорію, а також методологічні підходи до обліково-інформаційного їх відображення в торгівлі нафтопродуктами. Витрати – виражений у вартісній формі процес споживання всіх видів ресурсів. Підходи відображення витрат: бухгалтерський (фінансовий), управлінський та податковий). Методи їх визначення: за першою подією, касовий (найобґрунтованіший), нарахування (найдостовірніший). Витрати підлягають управлінню через планування, облік, аналіз, регулювання їх загального рівня та складу. Управління витратами реалізується за допомогою керуючої і керованої підсистем. Суб'єктами управління є керівники, менеджери, провідні спеціалісти як відокремлених підрозділів, так і самого підприємства. Об'єкти управління витратами: явища, процеси та операції, що можуть виникнути під час здійснення діяльності підприємства, і які аналізуються з точки зору споживання (витрачання) усіх видів ресурсів, тобто здійснення витрат. Предметом управління виступають безпосередньо самі витрати. Основним завданням створення обліково-інформаційного забезпечення управління витратами є своєчасна підготовка та надання управлінському персоналу інформації для прийняття рішень оперативного, тактичного і стратегічного характеру щодо витратних процесів, які визначають безперервність та ефективність діяльності підприємства. Метою функціонування обліково-інформаційного забезпечення управління витратами є вирішення задач оперативного, тактичного та стратегічного

спрямування трьох однойменних рівнів менеджменту, які передбачають створення власної, інтегрованої у загальну управлінську інформаційну систему, підсистеми обліково-інформаційного забезпечення управління з чітко ідентифікованими за підпорядкуванням інформаційними потоками. Для диференціації цих рівнів слід виділяти «інформаційні рубежі (пороги)», на яких збиратися інформація, яка надалі може одержуватися тільки за запитом. При організації функціонування обліково-інформаційних потоків за рівнями управління потрібно застосовувати розроблену систему показників величини витрат й формувати обліково-інформаційне забезпечення управління ними, за допомогою якого здійснювати подальший аналіз витрат з метою підвищення ефективності діяльності підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами.

Ключові слова: витрати, собівартість, обліково-інформаційна система, торгівля, нафтопродукти.

Аннотация. В статье исследовано расходы как экономическую категорию, а также методологические подходы к учетно-информационного их отображения в торговле нефтепродуктами. Расходы – выраженный в стоимостной форме процесс потребления всех видов ресурсов. Подходы отражения расходов: бухгалтерский (финансовый), управленческий и налоговый). Методы их определения: по первому событию, кассовый (обоснованный), начисления (самый достоверный). Расходы подлежат управлению через планирование, учет, анализ, регулирование их общего уровня и состава. Управление затратами реализуется с помощью управляющей и управляемой подсистем. Субъектами управления являются руководители, менеджеры, ведущие специалисты как обособленных подразделений, так и самого предприятия. Объекты управления затратами: явления, процессы и операции, которые могут возникнуть при осуществлении деятельности предприятия, и которые анализируются с точки зрения потребления (расходования) всех видов ресурсов, то есть осуществление расходов. Предметом управления выступают непосредственно сами расходы. Основной задачей создания учетно-информационного обеспечения управления затратами является своевременная подготовка и предоставление управленческому персоналу информации для принятия решений оперативного, тактического и стратегического характера по расходных процессов, которые определяют бесперебойность и эффективность деятельности предприятия. Целью функционирования учетно-информационного обеспечения управления затратами является решение задач оперативного, тактического и стратегического направления трех одноименных уровней менеджмента, которые предусматривают создание собственной, интегрированной в общую управленческую информационную систему, подсистемы учетно-информационного обеспечения управления по четко идентифицированным по подчинению информационными потоками. Для дифференциации этих уровней следует выделять «информационные рубежи (пороги)», на которых собираться информация, которая в дальнейшем может получаться только по запросу. При организации функционирования учетно-информационных потоков по уровням управления необходимо применять разработанную систему показателей величины расходов и формировать учетно-информационное обеспечение управления ими, с помощью которого осуществлять дальнейший анализ затрат с целью повышения эффективности деятельности предприятий, занимающихся торговлей нефтепродуктами.

Ключевые слова: затраты, себестоимость, учетно-информационная система, торговля, нефтепродукты.

Summary. In the article, expenses are investigated as an economic category, as well as methodological approaches to their accounting and information display in the trade in petroleum products. Expenditures are a process of consumption of all types of resources expressed in a value form. Approaches to reflecting costs: accounting (financial), management and tax). Methods for determining them: for the first event, cash (justified), accrual (the most reliable). Expenses are subject to management through planning, accounting, analysis, regulation of their overall level and composition. Cost management is implemented using a managed and managed subsystem. The subjects of management are managers, managers, leading specialists of both separate subdivisions, and the enterprise itself. Objects of cost management: phenomena, processes and operations that may arise in the course of carrying out the activities of an enterprise, and which are analyzed from the point of view of consumption (expenditure) of all types of resources, that is, the implementation of expenditures. The subject of management is directly the costs themselves. The main task of creation of accounting and information support for cost management is the timely preparation and provision of information to management personnel for the adoption of operational, tactical and strategic decisions on expenditure processes that determine the continuity and efficiency of the enterprise. The purpose of the accounting information management of costs management is to solve the tasks of the operational, tactical and strategic direction of the three same management levels, which provide for the creation of an information management information subsystem, integrated into the general management information system, in accordance with clearly defined information flows. To differentiate these levels, it is necessary to allocate «information boundaries (thresholds)» on which to collect information, which in the future can be obtained only on request. When organizing the operation of accounting information flows by management levels, it is necessary to apply the developed system of indicators of the magnitude of expenditures and to create accounting and information support for their management, through which to carry out further cost analysis in order to increase the efficiency of enterprises engaged in the trade in petroleum products.

Key words: expenses, cost, accounting and information system, trade, petroleum products.

Постановка проблеми. В ринкових умовах господарювання основними мотивами діяльності підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами є забезпечення зростання їх прибутковості, підвищення конкурентоздатності продукції, збільшення обсягів її виробництва. Потенційні можливості реалізації цих завдань часто обмежені величиною здійснюваних витрат. Дослідження показують, що підвищення економічної ефективності діяльності таких бізнесових суб'єктів при найменших витратах, економія всіх видів ресурсів залежать від того, як підприємства вирішують питання управління витратами, що, в свою чергу, передбачає пошук способів оптимізації їх рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитку теорії та практики організації і удосконалення процесу управління витратами підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами сприяють праці таких економістів як С. В. Бардаша [4; 5; 7], В. М. Гордієнка [9], М. Г. Грецака [9], О. С. Коцюби [9], В. М. Панасюка [8], В. К. Савчука [3; 4; 10] та інших науковців. Однак, залишаються недостатньо вивченими і потребують подальшої розробки теоретичні та методичні аспекти щодо залежності їх результативності від процесу ефективного управління витратами на основі використання переваг інтегрованої обліково-інформаційної системи управління.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Поглибити та узагальнити методологічні основи побудови ефективної системи управління витратами підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами, в тому числі за рахунок поліпшення обліково-інформаційного забезпечення менеджменту.

Виклад основного матеріалу. Методологічний фаховий доробок стосовно обліку і аналізу витрат, їх важливості у формуванні кінцевих результатів діяльності господарюючих суб'єктів, залежності таких результатів від процесу ефективного управління витратами, в тому числі на основі якісного обліково-інформаційного забезпечення управління викликає жваві дискусії наукової спільноти. Особливо це стосується підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами, оскільки існуючі теоретико-методичні положення даної спрямованості в своїй основі не достатньо уніфіковані, і не завжди, в повній мірі, відображують особливості галузі. А тому, витратний механізм підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами потребує всебічного вивчення та подальшого розвитку з метою удосконалення процесу управління витратами для забезпечення підвищення ефективності їх діяльності.

Проаналізувавши погляди різних вчених відносно досліджуваного поняття, можна сформулювати

наступне узагальнююче визначення: витрати — це виражений у вартісній формі процес споживання матеріальних, трудових, фінансових і інших видів ресурсів для досягнення цілей підприємства, внаслідок чого зменшуються його потенційні вигоди та капітал (за виключенням зміни капіталу за рішенням власників).

Разом з тим, необхідно відмітити, що поряд з терміном «витрати» часто у вітчизняній літературі зустрічається терміни «затрати», «видатки», а в російськомовних джерелах «расходы», «издержки», «затраты», «потери», «убытки».

Стоїмо на позиціях, що різниця між поняттями «витрати» і «затрати» існує (витрати виражають в грошовій формі вартість спожитих ресурсів, а затрати характеризують тільки процес їх зменшення і лише згодом можуть бути включені у витрати), термін «видатки» використовується переважно у сфері державних фінансових ресурсів. Терміни: «расходы», «затраты», «издержки», які зустрічаються в російській економічній літературі, мають певні відмінності, проте, є дуже близькими за змістом та синонімічними.

Однак наведені вище визначення витрат, а також дискусійні моменти відносно чіткості «витратних» термінів невідображають в повній мірі економічний зміст категорії «витрати». Детальне вивчення сутності та розуміння вагомості цього поняття можливе, на нашу думку, тільки при дослідженні значення витрат та моменту їх виникнення в процесі життєдіяльності бізнесових суб'єктів, включаючи аналітичну оцінку залежності величини показників ефективності господарювання від рівня витрат та обліково-інформаційного забезпечення управлінських процесів щодо них в підприємствах, що займаються торгівлею нафтопродуктами.

Виходячи із зазначеного важливо звернути увагу на наступні вихідні положення [10, с. 142–194]: 1) під витратами виробництва слід розуміти сукупність витрат, пов'язаних із виготовленням і реалізацією продукції або наданням послуг; 2) як економічна категорія витрати виробництва характеризують суспільні відносини у сфері ефективності господарювання; 3) ефективність здійснюваної діяльності найчастіше доцільно визначати і оцінювати за спільним для всіх ланок економіки принципом і єдиним критерієм — зіставлення результатів і витрат виробництва; 4) у забезпеченні ефективності господарювання витрати виробництва повинні виступати носіями наступних функцій: облікової, нормативної, регулюючої, оцінюючої та інших.

Узагальнення поглядів різних вчених щодо поняття «витрати» [4; 5; 7], багатоаспектність їх ролі

і функцій в управлінні економічними процесами господарюючих суб'єктів, слугують підставою та науково-методологічною основою для їх класифікації, багатоаспектність якої, в свою чергу, дозволяє не тільки оцінити понесені витрати, а й встановити додаткові шляхи підвищення ефективності як безпосередньо витрат, так і всієї діяльності підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами.

«Витрати» як складна економічна категорія спонукали до становлення індивідуально-відокремлених підходів відносно їх визначення та обліку в межах досліджуваних підприємств, а також правильного відображення на основі вибору одного із методів визнання доходів і витрат. Ці підходи сформувався в процесі поділу обліку. Серед них виділяють: бухгалтерський (фінансовий), управлінський та податковий підходи. Кожний з перелічених підходів сфокусований на витратах як об'єкті з огляду на завдання, призначення, нормативно-правове регулювання, організацію процедури проведення та інші чинники відповідно фінансового, управлінського обліку та оподаткування.

В бухгалтерському обліку (йдеться про фінансовий облік як складову бухгалтерського обліку) Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» (далі П(С)БО 16), затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318, визначає методологічні принципи визнання витрат, їх склад та формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства і розкриття такої інформації у фінансовій звітності. Синтетичний та аналітичний облік витрат ведеться підприємством згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджених Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування» від 30 листопада 1999 р. № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 892/4185 [2].

Управлінський підхід щодо визначення та обліку витрат — це підхід в межах управлінського обліку як системи управління витратами і прибутком підприємства. Зміст цього підходу базується на наступних функціях управлінського обліку відносно витрат: 1) реєстрація витрат та надання аналітичної звітності; 2) оцінка величини витрат за носіями (відповідними видами продукції, робіт, послуг) та місцями виникнення (центрами відповідальності); 3) управління собівартістю з метою прийняття рішень по ціні,

асортименту та технології виробництва; 4) аналіз витрат та результатів діяльності по окремих видах продукції та сегментах для прийняття управлінських рішень в короткостроковому та довгостроковому періодах [10, с. 142–194]. Також необхідно наголосити на відсутності нормативно-правового регулювання обліку витрат при цьому підході, адже необхідність та порядок ведення управлінського обліку визначається керівництвом підприємства самостійно.

Податковий підхід ставить власні вимоги щодо процесів формування витрат суб'єктів господарювання. Основним його завданням стосовно витрат є обчислення величини прибутку, що оподатковується та розміру безпосередньо податку на прибуток. Теоретико-методологічною базою визнання та визначення витрат в даному аспекті до 31.12.2010 року був Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 р. № 334/94-ВР, у редакції від 22 травня 1997 р. № 283/97-ВР, а з 01.01.2011 року Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI із змінами і доповненнями та інші нормативно-правові акти.

В згаданих податкових документах бракує чіткості поясненню терміна «собівартість», також не в повному обсязі розкрито зміст її елементів. Спроби гармонізувати податкове нормативно-правове забезпечення та теоретико-методологічні основи (принципи) визнання і складу витрат, а також механізм формування та надання інформації про них, закладені в П(С)БО 16 «Витрати», залишаються не досить вдалимими. Використовувані в податковому підході поняття «валові витрати» (до 31.12.2010 р.) та «витрати» (з 01.01.2011 р.), встановлюють порядок їх визначення та застосування виключно для (під час) підрахунку податку на прибуток.

Що стосується наявності різних методів визначення фінансових результатів (касовий, нарахування, за першою подією), то їх існування обумовлене необхідністю правильно і точно відображати витрати підприємства.

Суть методу нарахування полягає в тому, що доходи та витрати відображаються в реєстрах бухгалтерському обліку і фінансових звітах підприємств у момент виникнення (у тих звітних періодах, в яких вони мали місце), при цьому не важливо, коли відбулася оплата (перерахування чи надходження) грошових коштів. Юридично застосування цього методу закріплене в статті 4 (основні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності: принцип нарахування та відповідності доходів і витрат) Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV, а також Податковому кодексу України

від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. На останньому необхідно зупинитися докладніше.

Податковим кодексом встановлено, що для обчислення фінансового результату співставляються доходи звітного періоду тільки з тими витратами, що були здійсненні для отримання цих доходів (правило першої події вже не діє). Тим самим, виключається будь-яка можливість появи збитків (яскраве домінування фіскальної позиції), тобто господарська діяльність завжди буде ефективною. Однак сам метод нарахування частково «спрацьовує» — доходи, а значить і певна величина витрат, відображаються в момент їх виникнення, незалежно від факту надходження чи сплати коштів.

За касовим методом визначення (визнання) доходів та витрат відбувається тільки у випадку відпуску продукції покупцю та отримання продавцем коштів за неї. Цей метод згадувався в Указі Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 03 липня 1998 р. № 727/98 та Законі України «Про податок на додану вартість» від 03 квітня 1997 р. № 168/97-ВР.

Визначення (визнання) доходів та витрат за методом «першої події» означає, що валові доходи (витрати) потрібно визнавати (збільшувати) за однією з подій, яка відбулась раніше: 1) або це дата перерахування (виплати) коштів з банківського рахунку (каси) підприємства; 2) або дата оприбуткування товарів (робіт, послуг). Цей метод по суті поєднання двох попередніх (методів нарахування та касового) і є виключно податковим методом, його легітимність підтверджувалася Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 р. № 334/94-ВР, у редакції від 22 травня 1997 р. № 283/97-ВР.

Кожний із зазначених вище методів (нарахування, касовий, за першою подією) має свої позитивні

і негативні сторони, зупинятися на яких детальніше ми не будемо. Зазначимо тільки, що максимально достовірно визначати економічні результати діяльності підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами (в тому числі визнавати витрати), а значить і її ефективність, з поміж інших методів, дозволяє метод нарахування. Проте, як свідчить емпіричний досвід, найобгрунтованішим методом у бухгалтерському (фінансовому), управлінському обліку та податкових розрахунках залишається касовий метод, оскільки він гарантує об'єктивну реальність здійснення товарно-грошових відносин.

Таким чином, в залежності від цільової спрямованості обліку витрат встановлено відповідні підходи їх визначення. Ці підходи, по-перше, окреслюють абсолютно різні правила щодо визнання та обліку витрат, по-друге — вони переплетені та міцно пов'язані один з одним, тому що сьогодні в Україні будь-який господарюючий суб'єкт (мова йде про юридичні особи) веде бухгалтерський (фінансовий), управлінський облік та окремо податкові розрахунки. Саме тому, ці підходи обов'язково потрібно враховувати в процесі аналізу ефективності діяльності підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами, адже її рівень буде різним в залежності від того підходу, на який спирається аналітик, обчислюючи остаточні результативні показники.

Витрати як елемент підлягають адмініструванню через планування, облік, аналіз, регулювання їх загального рівня та складу, тобто за допомогою обліково-інформаційного забезпечення здійснюється процес реалізації основних функцій управління щодо них. Проте управлінські функції не існують відокремлено, вони взаємопов'язані і реалізуються послідовно (рис. 1).

Отже, управляти витратами, з метою підвищення ефективності діяльності підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами означає реалізовува-

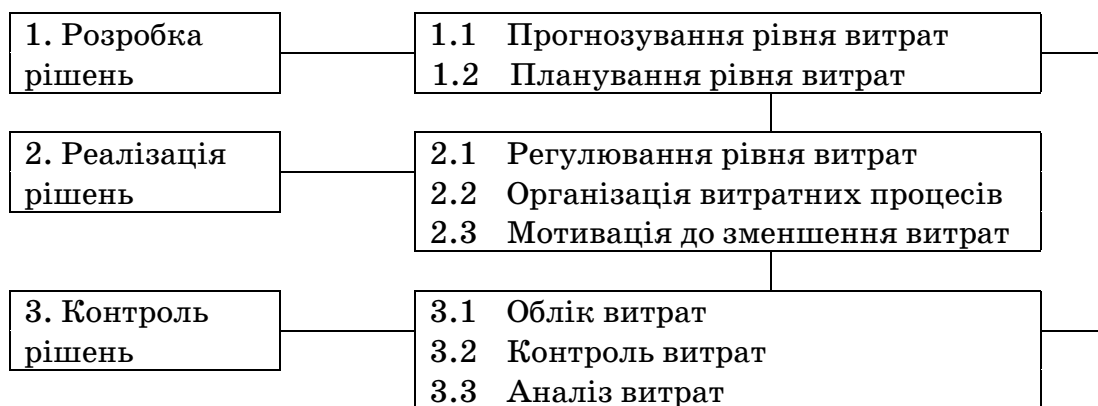

Рис. 1. Управлінські рішення в системі управління витратами підприємства

Джерело: розроблено автором за даними [9]

ти процес заздалегідь встановленого формування та обліку витрат за місцями виникнення, ресурсами, роботами (послугами), часом здійснення та іншими об'єктами для доведення їх до оптимальної величини, зважаючи на тактичну та стратегічну направленість таких підприємств. Дані параметри є визначальними аспектами понесених витрат і утворюють фундаментальні основи моделей управління витратами будь-яких видів.

Загалом, виважене управління витратами, направлене на підвищення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта, реалізується в повній мірі за допомогою утворення відповідної системи. Необхідно відмітити, що якогось одного встановленого стандарту побудови системи управління витратами не має. Стосовно підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами теоретико-методичні засади управління витратами включають набір концептуальних положень, розроблених методик та аналітичного інструментарію, які разом забезпечують поліваріантність та різновекторність відбору управлінських рішень, вигідного їх поєднання і налаштування на тактичні напрями та стратегічні орієнтири, з врахуванням специфіки галузі та особливостей кожного організаційного формування.

Система управління витратами, як і будь-яка інша управлінська система, складається з двох підсистем: 1) керуюча підсистема, тобто та, яка управляє (суб'єкт управління); 2) керована підсистема, тобто та, якою управляють (об'єкт управління).

Суб'єктами управління витратами господарюючих одиниць є керівники, менеджери, провідні спеціалісти як відокремлених підрозділів (філій, цехів, ланок, дільниць, відділів), так і самого підприємства. Структура даної управлінської підсистеми визначається його розміром, видами діяльності, виробничою специфікою тощо.

До об'єктів управління системи управління витратами відносять явища, процеси та операції, що можуть виникнути під час здійснення виробничо-фінансової діяльності підприємства, і які аналізуються з точки зору споживання (витрачання) усіх видів ресурсів, тобто здійснення витрат. Предметом управління виступають безпосередньо самі витрати.

Основним завданням створення обліково-інформаційного забезпечення управління витратами є своєчасна підготовка та надання управлінському персоналу повної та релевантної інформації для прийняття рішень оперативного, тактичного і стратегічного характеру щодо витратних процесів, які визначають безперервність та, головне, ефективність діяльності підприємства [1, с. 82–96; 3, с. 45–104].

Метою функціонування обліково-інформаційного забезпечення управління витратами є вирішення постійно виникаючих задач оперативного, тактичного та стратегічного спрямування трьох однойменних рівнів менеджменту.

Всі зазначені рівні передбачають створення власної, інтегрованої у загальну управлінську інформаційну систему, підсистеми обліково-інформаційного забезпечення управління з чітко ідентифікованими за підпорядкуванням потоками інформаційних даних, необхідність та релевантність яких встановлюється в кожному випадку окремо. Для диференціації згаданих рівнів у загальній підсистемі обліково-інформаційного забезпечення управління витратами ми вважаємо необхідним виділяти «інформаційні рубежі (пороги)». На інформаційному рубежі буде збиратися інформація, яка надалі може одержуватися тільки за запитом (така наша пропозиція сформована в контексті надлишковості інформації та проблемності розвитку інформаційного аудиту. Тобто, мова йде про певні межі рівнів управління, в інформаційно-просторових контурах яких інфор-

Інформаційно-аналітичний модуль	Рівень стратегічних управлінських рішень Вертикальні і горизонтальні інформаційні потоки (центри інвестицій)
	Інформаційний рубіж (поріг)
	Рівень тактичного управління витратами Вертикальні і горизонтальні інформаційні потоки (центри прибутків)
	Інформаційний рубіж (поріг)
	Рівень оперативного управління витратами Вертикальні структурні інформаційні потоки (центри витрат, центри відповідальності)

Рис. 2. Граничність системи обліково-інформаційного забезпечення управління витратами підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами відносно рівнів менеджменту

Джерело: розроблено автором за даними [6; 8]

маційні дані є необхідними та релевантними для досягнення управлінських цілей. Поза відповідним рівнем управління така інформація без процедур додаткової обробки буде непридатною, а отже, трансформуватиметься в інформаційний «шум» (рис. 2).

Розглянуті інформаційні рубежі (пороги) є фінішними адресатами циркулюючих обліково-інформаційних потоків, тобто на кожному рівні менеджменту, обмеженому інформаційним рубезем (порогом) проводиться власна обробка зібраної інформації як з облікових, так і з позаоблікових джерел, відбувається безперервний процес систематизованого узагальнення та інтегрованої консолідації усіх даних. При організації функціонування обліково-інформаційних потоків за відповідними рівнями управління, спочатку потрібно застосовувати заздалегідь розроблену систему показників, які будуть відображати величину витрат структурного підрозділу підприємства, центрів прибутку чи інвестицій, а потім формувати безпосередньо і саме обліково-інформаційне забезпечення управління витратами, за допомогою якого здійснювати подальший їх аналіз з метою підвищення ефективності діяльності підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами в розрізі рівнів управління, спожитих ресурсів, виробничих факторів, елементів витрат та інших об'єктів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Узагальнюючи наведений матеріал необхідно зазначити, що науково-обґрунтовано управляти витратами підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами, з метою

підвищення ефективності їх діяльності, означає: організувати всебічний облік витрат (за економічними елементами, статтями калькуляції, місцями виникнення, центрами відповідальності, окремими підрозділами, в цілому по підприємству); в залежності від цілей різних видів обліку, дотримуватися встановлених принципів та методів визначення (визнання) витрат; аналізувати рівень та структуру витрат, зокрема, їх вплив на результати діяльності підприємства, в тому числі через вдало розроблену витратно-видову класифікацію; на основі обліку і аналізу витрат сформувати якісне обліково-інформаційне забезпечення управління ними; планувати рівень витрат і, як наслідок, майбутній прибуток з урахуванням обсягів вже здійснених витрат та змін у ринковому середовищі, враховуючи як традиційні підходи, так і новітні системно-інтеграційні концепції управління витратами; формувати дієву систему мотивації працівників до контролю та зменшення витрат; приймати виважені та своєчасні управлінські рішення, на основі якісного обліково-інформаційного забезпечення управління витратами, щодо оптимізації їх рівня.

Застосування зазначених методологічних підходів до побудови ефективної системи управління витратами підприємств, що займаються торгівлею нафтопродуктами, зокрема, за рахунок поліпшення обліково-інформаційного забезпечення менеджменту сприятиме підвищенню ефективності діяльності і, як наслідок, дозволить активізувати їх соціально-економічний розвиток.

Література

1. Економічна синталітика: філософський дискурс становлення та розвитку: монографія / [С. В. Бардаш, О. М. Костенко, В. М. Краєвський]; за заг. ред. С. В. Бардаша — К.: ЦП Компринт, 2017. — 225 с.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996–XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Інформаційна система управління сільськогосподарським підприємством: аналітичні індикатори формування і результативності / [Камінська Т. Г., Краєвський В. М., Костенко О. М., Охріменко І. В., Савчук В. К.]. — К.: видавництво «Вік принт», 2016. — 270 с.
4. Інформаційно-аналітичний процес: праксеологічний підхід / [Савчук В. К., Костенко О. М., Краєвський В. М.]; за заг. ред. В. К. Савчука. — К.: видавництво «Вік Принт», 2013. — 204 с.
5. Краєвський В. М. Облікові системи: еволюція та вектор розвитку / Краєвський В. М. — К.: «Аграр Медіа Груп», 2012. — 192 с.
6. Кукукина И. Г. Управленческий учет: учеб. пособ. / Кукукина И. Г. — М.: Финансы и статистика, 2004. — 400 с.
7. Обліково-інформаційне забезпечення управління функціонуванням сільськогосподарських підприємств: монографія / Костенко О. М. — К.: видавництво «Вік принт», 2017. — 350 с.
8. Панасюк В. М. Витрати виробництва: управлінський аспект / Панасюк В. М. — Тернопіль: Астон, 2005. — 288 с.
9. Управління витратами: навч. посіб. / [Грещак М. Г., Гордієнко В. М., Коцюба О. С. та ін.]; за ред. М. Г. Грещака. — К.: КНЕУ, 2008. — 264 с.

10. Управління ефективністю сільськогосподарського виробництва: інформаційно-аналітичний аспект / [Савчук В.К., Костенко О.М., Мискін Ю.В., Краєвський В.М.]; за заг. ред. В.К. Савчука. — К.: видавництво «Вік Принт», 2013. — 470 с.

References

1. Ekonomichna syntalityka: filosof's'kyy dyskurs stanovlennya ta rozvytku: monohrafiya / [S.V. Bardash, O.M. Kostenko, V.M. Kravevs'kyy]; za zah. red. S.V. Bardasha — K.: TSP Komprynt, 2017. — 225 p.
2. Zakon Ukrainy «Pro bukhhalters'kyy oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraini» vid 16 lypnya 1999 r. № 996–XIV [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: // <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Informatsiyana systema upravlinnya sil's'kohospodars'kym pidpryyemstvom: analitychni indykatory formuvannya i rezul'tatyvnosti / [Kamins'ka T. H., Kravevs'kyy V. M., Kostenko O. M., Okhrimenko I. V., Savchuk V. K.]. — K.: vydavnytstvo «Vik prynt», 2016. — 270 p.
4. Informatsiyano-analitchnyy protses: prakseolohichnyy pidkhid / [Savchuk V. K., Kostenko O. M., Kravevs'kyy V. M.]; za zah. red. V. K. Savchuka. — K.: vydavnytstvo «Vik Prynt», 2013. — 204 p.
5. Kravevs'kyy V. M. Oblikovi systemy: evolyutsiya ta vektor rozvytku / Kravevs'kyy V. M. — K.: «Ahrar Media Hrup», 2012. — 192 p.
6. Kukukyna Y. H. Upravlencheskyy uchet: ucheb. posob. / Kukukyna Y. H. — M.: Fynansy y statystyka, 2004. — 400 p.
7. Oblikovo-informatsiyne zabezpechennya upravlinnya funktsionuvannyam sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv: monohrafiya / Kostenko O. M. — K.: vydavnytstvo «Vik prynt», 2017. — 350 p.
8. Panasyuk V. M. Vytraty vyrobnytstva: upravlins'kyy aspekt / Panasyuk V. M. — Ternopil': Aston, 2005. — 288 p.
9. Upravlinnya vytratamy: navch. posib. / [Hreshchak M. H., Hordiyenko V. M., Kotsyuba O. S. ta in.]; za red. M. H. Hreshchaka. — K.: KNEU, 2008. — 264 p.
10. Upravlinnya efektyvnisty sil's'kohospodars'koho vyrobnytstva: informatsiyano-analitchnyy aspekt / [Savchuk V. K., Kostenko O. M., Myskin YU. V., Kravevs'kyy V. M.]; za zah. red. V. K. Savchuka. — K.: vydavnytstvo «Vik Prynt», 2013. — 470 p.